

nemu strujanju v ameriški umetnosti, abstraktnem impresionizmu, kolikor ta izraz formalno ne spominja preveč na minuli, klasični impresionizem. Če pa bi iskali kontinuiteto doma, bi Mušiča prej vezali na že omenjeno Jakopičevo obdobje; in to tembolj glede na kolorit in oblikovno sproščenost, ki ju ima Mušič prav v zadnjih letih (Jesenska krajina, 1961, Italijanski motiv R, 1965), ko se je v oljni tehniki izgubil grafizem cortinskih, pisanih pejsažev in se barve zlivajo v čudovitem, amorfem, barvno prekipavajočem slapu.

V najnovejših delih, poimenovanih enotno kot Dalmatinski grič, se spet zbirajo konjiči, toda pred osvetljenim, vse razrešujočim polkrožnim ozadjem, in ne več v gibanju, temveč zaustavljeni — barvni nosilci tega znova humaniziranega pejsaža.

»Zame je slika predvsem doživljaj, ki sem ga doživel izven vsakega pravila in ga tudi brez vsakih pravil prenesel na platno — je torej samo izraz razpoloženja, doživetega v tistem momentu. Torej ni v sliki ničesar preračunanega — naj bo slika potem če hočeš avantura ali karkoli. Je predvsem ogledalo trenutnega razpoloženja in kot tako jo je treba sprejeti. Slikarsko mora biti podana — vse ostalo je moja zadeva«. (Kot da bi Mušičeve besede, izražene pred tridesetimi leti v razgovoru s predstavnikom četrte generacije, veljale še danes. Popravlil bi jih edino toliko, da slikarjevo dolgoletno delo ni več samo njegovo, temveč zasidrano v nas vseh — tembolj ob odkritju kontinuitete ali kakorkoli že lahko imenujem to njegovo navezanost na umetniškoizrazne specifičnosti okolja, iz katerega Mušič izhaja.

Aleksander Bassin

KOMENTARJI, GLOSE, EPIGRAMI

V SMRT ZARADI LUNE. Ameriški nesreči je sledila sovjetska. Iz uradnih virov smo zvedeli o smrtnih žrtvah sovjetskih in ameriških kozmonavtov. Nedvomno je res, da smo na pragu znanstvenih in tehničnih odkritij, s katerimi si človek izsiljuje pot iz ozkih zemeljskih okvirov v odprto nebo nad njim. Sanje in ugibanje postajajo resničnost in v bližnjih letih in desetletjih se bo na sosedih zemlje pojavil človek s svojo civilizacijo, tehniko in zavestjo. Prostor človekovega gibanja se bo tako razširil na neizmerno velika območja, o katerih je do nedavnega lahko govorila le pesnikova fantazija. Pogumni in sposobni ljudje bodo opravili dejanja, ki jih bosta pripravila znanost in tehnični napredek. Grški bajeslovni Ikar je omahnil v morje, ker so sončni žarki zmehčali vosek na njegovih krilih. Toda zakaj so se ubili sovjetski in ameriški kozmonavti? Ali zgolj zaradi tega, ker so žrtve neizogibne v trenutku, ko človek stopa v vesolje in se smrtni nevarnosti ni mogoče izogniti? Prav gotovo je res, da se tveganju ni mogoče izogniti in še tako velika previdnost ne bo odpravila in preprečila napak ter zmot, katerih posledica bosta smrt in katastrofa. Prav tako pa ne velja zapreti oči pred tem, da se v vesolje ne odpravlja svobodni človek — prebivalec zemlje, marveč seda v rakete tekmovalce v službi dveh različnih političnih in socialnih sistemov. Ta dva sistema sta si že razdelila interesne sfere na zemlji, zdaj pa poskušata prehiteti drug drugega v boju za posest lune. Zmaga na luni enega ali drugega naj razvije do neba zmagoslavni občutek moralno

socialnega in političnega sistema zmagovalca in prinese totalno ponižanje premagancu. Krila sodobnih kozmonavtov niso izpostavljena več sovražnim toplotnim žarkom, marveč izžarevanju političnih strasti, v imenu katerih se zdaj začena bitka v prostorih vesolja. Prav to pa je tisto, o čemer mora razmišljati sodobni človek, ki z vsem nravno opravičljivim in logičnim spoštovanjem spremlja junaška dejanja pod zvezdami. Tekmovanja, ki ga spodbujajo politično sistemske strasti, je že zlomilo krila štirim kozmonavtom. Indiferentna, mrtva lunina skorja s svojimi skrivnostnimi kraterji in morji je bila nenadoma vključena v boj za posest, za prevlado in za strategijo sil, ki jim zemeljski prostor zaradi razvoja znanosti in tehnike nikakor ne zadošča več. Nekoč so govorili: »Gora ni nora, tisti je nor, ki gre gori.« Vendar pa s tako konservativno apoteozo negibnosti ni mogoče razrešiti problema, ki danes muči človeka, ko opazuje v tehnično-znanstvenem pogledu gigantski, a v moralnem pogledu zgolj pritlikavi boj za nebo. Ko je svet zvedel za grozljivo smrt ameriških kozmonavtov in se je potrdila slutnja o tragičnem koncu Komarova, se je na vzhodu in zahodu utrnilo spoznanje: boj za politično sistemski ugled je treba takoj in nemudoma izključiti iz človekovih prizadevanj, da bi dosegli mesec, planete in zvezde. Tako kot za umetnost tudi za znanost ne more biti plodno tisto, kar se vključuje v splet državnih skrivnosti, politične policije in pa sistemske ljubosumnosti in tekmovanja za prevlado in premoč — na zemlji in nad njo. To je danes kategorični moralni imperativ. Kdor ga ne bo spoštoval, bo nosil na svojih ramenih odgovornost za smrt in nesrečo. Potemtakem bi se moral glasiti naslov te glose: v smrt zaradi politike in zaradi sistemskega tekmovanja. Zakaj tisti, ki je pripravljen s svojim vedenjem in pogumom pomagati, da si bo človeštvo razširilo prostor svojega bivanja v vesolju, je zdaj v absurdnem tekmovanju le žrtev — zemeljskih nesporazumov, konfliktov in tragičnih bojev.

B. Š.

EVROPSKE SKICE. Te dni sem bral zabaven statističen spis, ki se ukvarja z razvojem frekvence državnih obiskov v evropski zgodovini in ugotavlja, da se evropski državni voditelji in predsedniki vlad pa zunanji in gospodarski ministri niso še nikoli tako vročično obiskovali kakor prav v letošnjem prvem trimesečju.

Če se ne bi za tem peripatetičnem nemirom evropskih državnikov skrivalo kaj več kakor nenadni turistični vzgibi, bi bil pojav že sam po sebi zanimiv. Toda vprašanje, ki bi ga bilo ob tem diplomatskem opozorilu najbrž najbolj umestno zastaviti, se glasi nekako takole: ali je res, da dobiva pojem »Evropa« novo vsebino, katere bistveni znaki se temeljito razlikujejo od tiste iz preteklega in polpreteklega časa? In če je tako, kakšna je ta vsebina, kje tičijo njene korenine in kakšne nove kvalitete v življenju evropskih narodov in držav obeta ustvariti?

Veljavnejše odgovore na ta vprašanja velja prepustiti resnejšim zgodovinskim, mednarodnopolitičnim in gospodarskim analizam. Tukaj poskusimo orisati splošnejše značilnosti tega novega dinamizma samo z nekaj bežnimi skicami.

* * *